

**CİNSEL ŞİDDET VE
TOPLUMSAL CİNSİYETE
DAYALI ŞİDDET
KARŞISINDA
MÜLTECİLERİN
HAKLARINA DAİR
BİLGİ NOTU**

AV. MAHMUT ŞEREN

AĞUSTOS 2021

İÇİNDEKİLER

ŞİDDETTEN KORUNMA HAKKI.....	2
İSTANBUL SÖZLEŞMESİ.....	3
ŞİDDETİN ÖNLENMESİ VE ŞİDDETE KARŞI KORUNMA.....	4
ŞİDDET UYGULAYANIN CEZALANDIRILMASI.....	7
YABANCILAR VE ULUSLARARASI KORUMA KANUNU.....	7
UĞRANILAN ZARARIN TAZMİNİ.....	8
TERCÜMAN YARDIMINDAN YARARLANMA HAKKI.....	9

ŞİDDETEN KORUNMA HAKKI

Türkiye'deki LGBTİ+ mültecilerin [1] önemli bir kısmı toplumsal cinsiyet temelli şiddet nedeniyle başka bir ülkeye sığınma hakkını kullandığından Türkiye'de yaşamaktadır. Ancak pek çok LGBTİ+ mülteci sığındığı ülke olan Türkiye'de de toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz bırakılmaktadır. Bu metinde, Türkiye'deki LGBTİ+ mültecilerin toplumsal cinsiyet temelli şiddetle mücadele için kullanabileceği hukuki araçlar özetlenecektir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 10. maddesi; herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğunu garanti altına almaktadır. Bu maddede cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği kavramları açıkça geçmiyor olsa bile "ve benzeri sebepler" ibaresinin bunları da kapsadığı kabul edilmektedir. 17. maddede ise herkesin yaşama, işkence ve kötü muamele görmeme, vücut bütünlüğü, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı olduğu belirtilmektedir. Bu maddelerde geçen "herkes" sözcüğü Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının yanı sıra statüsü ne olursa olsun veya hiçbir statüsü olmasa da T.C. sınırları içerisinde bulunan her insanı kastetmektedir. Bu iki düzenleme doğrultusunda söylenebilir ki; devletin egemenlik alanında yaşayan yahut geçici süreyle dahi olsa bulunan herkes için toplumsal cinsiyet temelli şiddeti önleme, şiddet gerçekleştiğinde faili cezalandırma ve mağdurun zararını giderme konusunda pozitif yükümlülükleri vardır. Yani, devlet bunları sağlamak için her türlü tedbiri almakla ve politikayı üretmekle yükümlüdür. Ayrıca, devlet yalnızca bireylerin eylemlerine karşı şiddete maruz bırakılanları korumanın ve desteklemenin yanında, kendisi de hiç kimseye toplumsal cinsiyet temelli şiddet uygulamamalıdır. Buna ise negatif yükümlülük adı verilmektedir.

[1] Bu metinde mülteci sözcüğü, Türkiye'deki hukuki statüyle sınırlı olmaksızın, 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme'yi dikkate alarak; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her kişiyi kapsayacak şekilde kullanılmaktadır.

Aşağıda açıklanan hukuki yolların kullanılması sırasında başvurucunun mültecilik statüsü, cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği ya da başka bir nedenle ayrımcılığa maruz bırakılması, yetkili kamu görevlisinin sorumluluğunu yerine getirmemesi veya görevini kötüye kullanması durumunda görevli hakkında da ayrıca hukuki yollara başvurulabilir.

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ

Türkiye'nin ilk imzacısı olduğu Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin (İstanbul Sözleşmesi) toplumsal cinsiyet temelli şiddetle mücadelenin en önemli hukuki kaynaklarından biridir. Devletlere şiddetle mücadele konusunda önemli bir yol haritası sunmaktadır. Sözleşme'nin 4/3. maddesinde uluslararası insan hakları sözleşmeleri arasındaki şimdiye kadar yapılan en geniş ayrımcılık yasağı düzenlemesi yer almaktadır. Bu maddeye göre, özellikle mağdurların haklarını korumaya yönelik tedbirlerin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği, göçmen veya mülteci statüsü ya da benzeri herhangi bir temele dayalı ayrımcılık yapılmaksızın uygulanması temin edilecektir.

Sözleşme'nin 59. maddesinde şiddet ya da zorla evlendirme mağdurlarının eşten ve partnerden bağımsız olarak oturma izni hakkı düzenlenmektedir. 60. maddesinde toplumsal cinsiyet temelli şiddetin iltica sebebi olarak kabul edilmesinin ve iltica sürecinin toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde yürütülmesinin sağlanması düzenlenmektedir. 61. maddede ise geri göndermeme ilkesi düzenlenmiştir. Ancak Türkiye Cumhuriyeti ilk imzacısı olduğu sözleşmeden Cumhurbaşkanı'nın aldığı karar ile 1 Temmuz 2021 tarihi itibarıyla çekilmiş durumdadır. Ancak bu durum devletin toplumsal cinsiyet temelli şiddet konusundaki yükümlülüklerini ortadan kaldırmamaktadır. Çünkü bu yükümlülüğün tek kaynağı İstanbul Sözleşmesi olmayıp anayasa, yasalar, diğer mevzuat ve yargı içtihatları gibi vazgeçilmesi mümkün olmayan birçok kaynağı bulunmaktadır.

ŞİDDETİN ÖNLENMESİ VE ŞİDDETE KARŞI KORUNMA

İstanbul Sözleşmesi'nin iç hukuktaki en önemli yansıması 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'udur [2]. Kanunun 1. maddesine göre amacı; şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirleri düzenlemektir. Bu maddede doğrudan LGBTİ+'lar yer almasa da özellikle "tek taraflı ısrarlı takip mağdurları" kapsayıcı olduğu değerlendirilebilecektir.

Kanunda ev içi şiddet; şiddet mağduru ile failin aynı evi paylaşmasa aile veya evde ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında meydana gelen şiddet olarak tanımlanmaktadır. Burada belirtilen şiddet; fiziksel, ekonomik, cinsel veya duygusal şiddet olabilir. Kanunun uygulama yönetmeliğinde tek taraflı ısrarlı takip; aralarında aile bağı veya ilişki bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, şiddet uygulayanın, şiddet mağduruna yönelik olarak, güvenliğinden endişe edecek şekilde fiziki veya psikolojik açıdan korku ve çaresizlik duygularına sebep olacak biçimde, içeriği ne olursa olsun fiili, sözlü, yazılı olarak ya da her türlü iletişim aracını kullanarak ve baskı altında tutacak her türlü tutum ve davranışı olarak tanımlanmaktadır.

Kanunda mülki amir ya da hakim tarafından verilebilecek olan şiddete karşı koruyucu ve önleyici tedbirler düzenlenmektedir. Tedbir kararları en yakın aile mahkemesinden, mülkî amirden ya da kolluk biriminden (polis, jandarma gibi) ücretsiz olarak talep edilebilir. Önemle belirtmek gerekir ki; kanun aşağıda belirtilen tedbir kararlarının alınması için delil sunulması şartını aramamaktadır.

Aşağıda sayılacak olan tedbirlerden, şiddetin veya şiddet tehlikesinin özgü koşullarına göre yalnızca birinin veya birkaçının birlikte alınması mümkündür. Mülki amir, ilin valisi veya ilçenin kaymakamıdır. Kanunda kastedilen hakim ise aile hakimidir.

[2] <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6284.pdf>

- Mülki amir tarafından verilebilecek koruyucu tedbirler:
 - a) Mağdura veya beraberindeki çocuklara barınma yeri (sığınak) sağlanması,
 - b) Geçici maddi yardım yapılması,
 - c) Psikolojik, meslekî, hukukî ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi,
 - ç) Hayatî tehlikesinin bulunması hâlinde, geçici koruma altına alınması,
 - d) Gerekli olması hâlinde, mağdurun çocukları varsa çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere dört ay, mağdurun çalışması hâlinde ise iki aylık süre ile sınırlı olmak kaydıyla, on altı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının yarısını geçmemek ve belgelendirilmek kaydıyla Bakanlık bütçesinden karşılanmak suretiyle kreş imkânının sağlanması.

Acil durumlarda (a) ve (ç) maddelerinde belirtilen tedbirler kolluk amiri tarafından da alınabilir.

- Hakim tarafından verilebilecek koruyucu tedbirler:
 - a) Mağdurun işyerinin değiştirilmesi,
 - b) Kişinin evli olması hâlinde birlikte yaşadıkları yerden başka bir yerleşim yeri belirlenmesi,
 - c) 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nda belirtilen şartlara göre mağdurun talebi üzerine tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması,
 - ç) Mağdur bakımından hayatî tehlikenin bulunması ve bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağına anlaşılması hâlinde ve ilgilinin aydınlatılmış rızasına dayalı olarak 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu'na göre resmi kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi.

- Hakim tarafından verilebilecek önleyici tedbir kararları:
 - a) Şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması,
 - b) Ortak konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve ortak konutun mağdura tahsis edilmesi,
 - c) Mağdurlara, bu kişilerin buldukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması,

- ç) Çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlanması ya da tümüyle kaldırılması.
- d) Gerekli görülmesi hâlinde mağdurun, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve Türk Medeni Kanunu hükümleri saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması,
- e) Mağdurun şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi,
- f) Mağduru iletişim araçlarıyla veya başka şekilde rahatsız etmemesi,
- g) Silahı kolluğa teslim etmesi,
- ğ) Silah taşınması zorunlu olan bir kamu görevi yapsa bile bu görevi nedeniyle bulunan silahı kurumuna teslim etmesi,
- h) Mağdurun buldukları yerlerde alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların buldukları yerlere yaklaşmaması, bağımlılığının olması hâlinde, hastaneye yatmak dâhil, muayene ve tedavisinin sağlanması,
- ı) Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması ve tedavisinin sağlanması.

Acil durumlarda (a), (b), (c), (d) maddelerinde yer alan tedbirlerin kolluk amiri tarafından alınması mümkündür.

Şiddetin veya şiddet tehlikesinin varlığı hâlinde herkes bu durumu resmi makam veya mercilere ihbar edebilir. İhbarı alan kamu görevlileri görevlerini gecikmeksizin yerine getirmek ve uygulanması gereken diğer tedbirlere ilişkin olarak yetkilileri haberdar etmekle yükümlüdür.

Tedbir kararları süreli olarak ve en fazla 6 ay için verilmektedir. Eğer tedbir ihtiyacı devam ediyorsa, sürenin dolmasından önce aile mahkemesine başvurularak tedbir kararının devam etmesi talep edilmelidir.

Failin tedbir kararını ihlal etmesi halinde, mağdurun aile mahkemesine başvurarak fail hakkında disiplin hapsine hükmedilmesini isteme hakkı vardır. Hükmedilen disiplin hapsinin süresi, 3 gün ile 10 gün arasında olur. Aykırılığın her tekrarında bu yönde başvuru yapılması mümkündür.

ŞİDDET UYGULAYANIN CEZALANDIRILMASI

Hangi eylemlerin suç teşkil ettiği ve yaptırımın ne olacağı kanunlarda düzenlenmektedir. Bu konuda incelenmesi gereken en önemli kanun 5271 Sayılı Türk Ceza Kanunu'dur. Bu bilgi notu genel bir çerçeveye hak sahiplerinin bilgilendirilmesini amaçlamakta olup neyin suç olduğu ve suç oluşturan eyleme karşı nasıl bir yolun izlenmesi gerektiği konusunda mutlaka bir uzmana başvurulması önerilmektedir.

Türk Ceza Kanunu(TCK) Türkiye'de meydana gelen veya neticeye ulaşan eylemler için uygulanır. Yasada suç olarak düzenlenen eylemler kabaca şunlardır: Öldürme, yaralama, intihara yönlendirme, hakaret, tehdit, huzur ve sükunu bozma, çalışma hürriyetini engelleme, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar, eziyet, kötü muamele, aile yükümlülüğünü ihlal, kişi hürriyetinden yoksun bırakma, konut dokunulmazlığını ihlal, özel hayatın gizliliğini ihlal, hırsızlık, dolandırıcılık vb.

Şiddete maruz bırakıldığında en yakın karakola veya savcılığa gidip herhangi bir ücret ödemedi şikayetçi olunabilir. Şikayet yazılı bir dilekçeyle veya sözlü beyanların görevliler tarafından tutanağa geçirilmesi suretiyle yapılabilir. Burada yaşanan şiddet eylemi ve ayrıntıları, faile ilişkin bilinen bilgiler, olay yeri ve zamanı belirtilmelidir. Şikayet sırasında şiddeti belgeleyen sağlık raporu, mesajlar, fotoğraf veya video görüntüleri, tanık olan kişilerin kimlik ve iletişim bilgileri gibi delillerin sunulması failin yargılanması ve cezalandırılması için önem taşımaktadır.

YABANCILAR VE ULUSLARARASI KORUMA KANUNU

Kanunda tanımlanan "özel ihtiyaç sahibi" kişiler arasında ciddi biçimde psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddete maruz bırakılanlar yer almaktadır. Kanununun 67. maddesinde özel ihtiyaç sahiplerine hak ve işlemlerde öncelik tanınacağı ve şiddete maruz bırakıldıklarında oluşan hasarın giderilmesi için yeterli imkanın sağlanacağı belirtilmektedir. Kanun'un 55/d. maddesinde psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet mağdurları için tedavileri tamamlanıncaya kadar sınır dışı kararı alınamayacağı belirtilmektedir.

UĞRANILAN ZARARIN TAZMİNİ

Şiddet içeren eylemler nedeniyle maddi ve/veya manevi zarar oluşmuş ise mağdurun, faile karşı Asliye Hukuk Mahkemesinde maddi ve manevi tazminat davası açma hakkı bulunmaktadır. Suç duyurusunun sonucunda fail suçlu bulunarak cezalandırılrsa dahi, bu durum doğrudan mağdura tazminat ödenmesini sağlamayacaktır. Mağdurun tazminat alması için dava açması gerekmektedir. Davayı açarken mahkemeye hitaben yazılan dava dilekçesinde olayların kronolojik sırayla anlatılması ve dilekçeye olayları kanıtlayan delillerin eklenmesi gerekmektedir. Suç duyurusu/şikayet ile birlikte başlatılan soruşturma, davanın açılmaması, yani takipsizlikle sonuçlansa veya açılan ceza davasında fail beraat etse bile, eğer şartları varsa Asliye Hukuk Mahkemesinde açılacak dava ile tazminat alma hakkı bulunmaktadır.

Bu davayı açarken peşin olarak bazı yargılama giderlerinin ödenmesi gerekmektedir. Ancak bu masrafları ödeme gücü bulunmayanların davayı "adli yardım talepli" olarak açması mümkündür. Böylece mahkemenin bu talebi kabul etmesi halinde herhangi bir ücret ödemedenden davanın açılabilmesi imkanı vardır. Bu talebin dava dilekçesinde açıkça yer alması ve ödeme gücünün bulunmadığını gösteren belgelerin eklenmesi gerekmektedir. (Örneğin; herhangi bir işte çalışmadığını, düzenli bir geliri olmadığını veya yeterli geliri olmadığını gösteren sigorta kayıtları gibi)

Dava açarken avukat yardımından faydalanmak hak sahibinin hak kaybına uğramaması ve haklarına erişebilmesi için oldukça yararlı olacaktır. Avukatlık ücretini karşılayabilecek olan kişiler ücretini ödeyerek bir avukatla birlikte çalışabilir. Bu ücreti karşılayamayacak olanlar ise buldukları ildeki baronun adli yardım servisine başvurarak avukat görevlendirilmesi için talepte bulunabilir.

TERCÜMAN YARDIMINDAN YARARLANMA HAKKI

Yukarıda bahsedilen suç duyurusunda bulunma, şikayetçi olma ve tedbir talep etme süreçleri esnasında 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 202. maddesine göre "meramını anlatabilecek kadar iyi Türkçe bilmeyenler" ücretsiz bir şekilde tercüman yardımından faydalandırılır.

Maddi ve manevi tazminat davasında ise dava açıldıktan sonra görülecek duruşmalar sırasında, Türkçe bilmeyenler 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 263. maddesine göre tercüman yardımından faydalandırılır.

ÖNEMLİ NOT: Bu bilgi notunda bahsedilen haklar ve yürütülebilecek hukuki süreçler yasal düzenlemeler çerçevesinde özetlenmiştir. Her somut olaya özgü biçimde, sürece dair burada yer almayan ayrıntılar ve hukuki şartlar olabilir. Bu nedenle bir hukukçunun uzman desteğinden faydalanmak oldukça önemlidir. Uzman desteği için gerekli ücreti karşılayamayacak olanlar barolara ve danışmanlık veren sivil toplum örgütlerine başvurabilir.

Bilgi için
info@unikuir.org

Psiko-Sosyal ve Hukuki Danışmanlık İçin
danisma@unikuir.org

<http://unikuir.org>

<https://twitter.com/unikuir>
<https://www.instagram.com/unikuir/>
<https://www.facebook.com/unikuir/>